

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

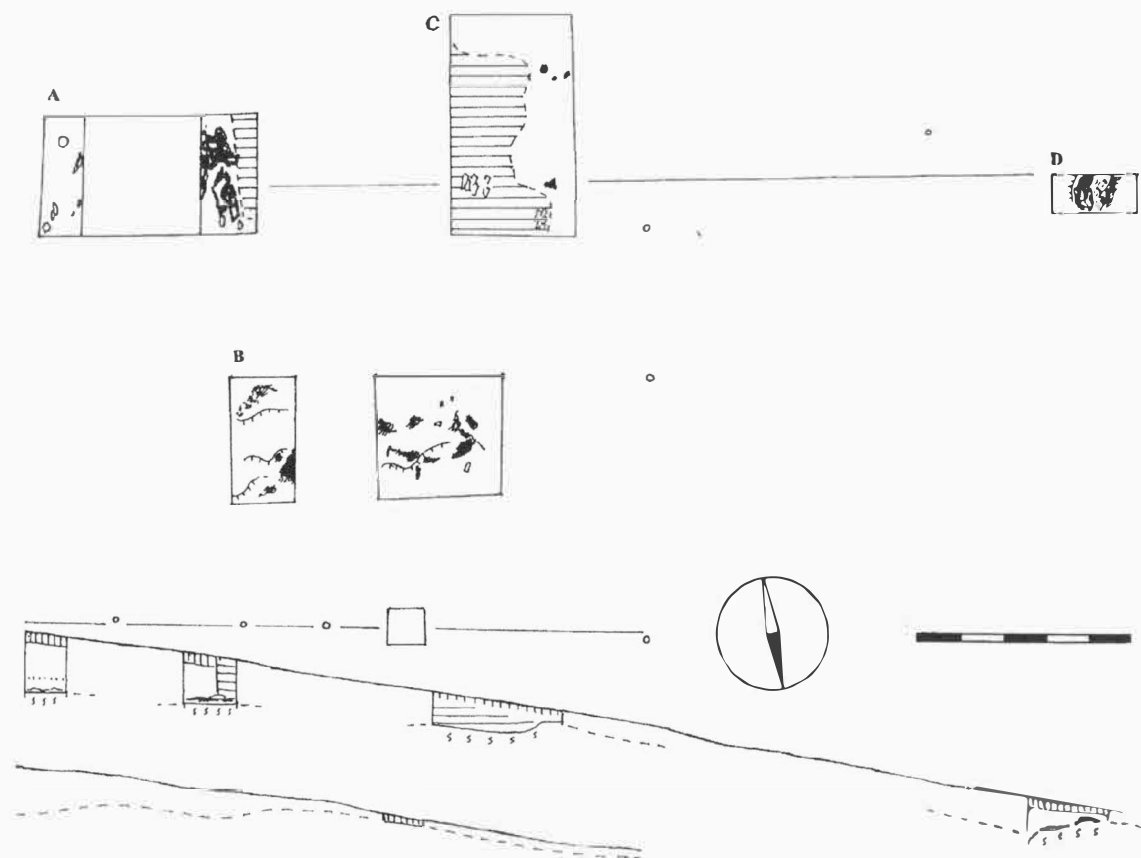
AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Literatura:

- Czudek, T., Smolřková, L., Svoboda J. 1991: Profil IIIa na Stránské skále v Brně. *Anthropozoikum* N.S. 20: 203-223.
- Valoch, K. 1996: Das Mittelwürm in den Lössen Südmährens und seine paläolithischen Kulturen. *Eiszeitalter und Gegenwart* 46: 54-64.

Summary:

The collaborative excavation project at Stránská skála (see PV 40, 1997-98, 147-149) was terminated in 1999 by excavation at trenches IIIc and IIIf. New evidence concerns Upper Pleistocene stratigraphy, paleopedology (existence of two superimposed paleosoils of the uppermost PK II), frost features (especially visible in the lower paleosoil and in the underlying deposits), faunal and charcoal analysis, technological analysis and C 14 dating of the Bohunician. Final monograph on the Upper Paleolithic of Stránská skála is in preparation.

Obr. 1. Dolní Věstonice IIa. Situace sond A-D a řez svahem, výzkum 1999. Měřítko: 5 m. Location of trenches A-D and section of the slope, excavation 1999. Scale: 5 m.

DOLNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)

Lokalita IIa (Lahmhöfe, Pod lesem). Gravettien. Část velkého loveckého sídliště. Záchranný výzkum.

Osídlení známé lokality Dolní Věstonice II v podstatě lemuje západní svah návrší podél protáhlé boční rokliny, která tvoří západní hranici

jak sprašového pokryvu, tak i paleolitického osídlení věstonicko-pavlovské sídelní aglomerace (Svoboda, v tisku, s lit.). Jižní část areálu tvoří obdělávané plochy "Pod lesem" (IIa) a "U kapličky" (IIb), které se přimykají nejbliže strmému úbočí Pavlovských vrchů, aniž by ovšem přesáhly standardní výškový interval gravettského osídlení. Lokalitu IIa zkoumal již E. Dania v roce 1932

(Žebera in Knor et al. 1953, 23; Klíma a kol. 1962, 131), který zde odkryl uhlikatou vrstvu o průměru 8 m. Do téhož prostoru lokalizuje B. Klíma také následné povrchové sběry H. Freisinga z 30. let a V. Gebauera, R. Ondráčka a dalších pracovníků ARÚ z 50. let. Pozoruhodné jsou ojedinělé mamutí stoličky na okraji pole, z nichž prvou zjistil V. Topolanský v roce 1960 po prudkém dešti u cesty tvořící západní okraj, druhou M. Bálek v roce 1997 v přemístěných terciérních sedimentech ve výkopu pro plynovod podél jižní okrajové cesty. Ojedinělé artefakty byly zjištěny i západně od cesty (lokality IIb - U Kapličky), tedy v závěru rokliny, kde je mapuje již K. Absolon. V roce 1951 zde našel V. Gebauer škrabadlo, v 90. letech jsem v okruhu menší sprašové návěže našel rozvětralý mamutí kel a ojedinělé artefakty.

Soustavný průzkum lokality IIa pracovníky ARÚ byl obnoven v 90. letech, kdy hluboká orba opakovaně narušovala kulturní vrstvu, takže na povrchu se objevily nejen artefakty, ale i kosti a útržky uhlikaté vrstvy. Abychom zabránili dalšímu ničení lokality, byly v hlavní ohrožené poloze nejprve vyhloubeny sondy (1997, V. Sládek, P. Škrdla) a v srpnu 1999 proveden záchranný výzkum (sondy A-D, sítí menších sond a vrtů, obr. 1). Tento výzkum byl současně terénní praxí pro studenty antropologie Masarykovy univerzity.

Celý okolní terén byl prozkoumán sítí vrtů a dalších sond, která umožňuje rekonstruovat průběh sprašového pokryvu při okraji větší návěže (obr. 1 dole). Zpracování fauny převzala M. Fišáková (v tisku), která zjistila přítomnost mamuta, soba, vlka, bizona, koně, lva a divoké kočky. Na základě prořezání stoličky mladého lva klade osídlení do doby mezi zářím a červnem. Výzkum pracovních stop na artefaktech provedla A. Šajnerová (v tisku). Vzhledem k převaze stop interpretovaných jako stopy použití na měkkých živočišných materiálech a k celkově nízkému rozvoji pracovních stop (asi 16% artefaktů) se tento soubor jeví jako místo krátkodobých a spíše specializovaných aktivit. Takové závěry platí do určité míry pro celou lokalitu DV II, zejména pokud ji srovnáme s centrálním sídlištěm typu Pavlov I.

Sonda 1999-A (5 x 3 m, obr. 2). Vzhledem k tomu, že kulturní vrstva v této poloze probíhala poměrně hluboko a není tedy orbou ohrožena, prozkoumali jsme pouze oba okrajové pásy (tj. metry A a E). V pruhu A jsme zachytili pravidelnou hranu staršího výkopu, který pokračuje dále po svahu a vyběhá zde do ornice (srv. sonda C). V pruhu E, směrem do centra sprašové návěže, kosti i artefakty řídno. Ve středním prostoru (pruhu B-D) předpokládáme pokračování této kumulace kostí, ale současně její vyznívání ve směru do centra sprašové návěže. Tyto

části lokality nejsou ohroženy a jejich výzkum tedy zatím není aktuální.

Obr. 2. Dolní Věstonice IIa. Poloha mamutích kostí na bazi sondy A. Location of mammoth bones at the base of trench A.

V neporušeném výkopu byl tento sled vrstev: po zhruba 30 cm ornice následovala spraš s rezivými skvrnami a na její bazi slabě vyvinutý, nahnědlý glejový horizont. Pod spraší a glejovým horizontem leželo kulturní souvrství, jehož hloubka v západním pásu činila celkem 100-125 m, ve východním, proti svahu, 140-160 cm. Tvoří je zvrstvená soliflukční poloha spraše, prostoupené namodralými jílovitými čočkami vytaženými z podloží a uhlikatými polohami. Jednotlivé pruhy barevně odlišných sedimentů vyběhají mírně šikmo vzhůru ve směru po svahu. Rovněž podloží je místy zvrstveno jílovitými pruhy různých barev (žluté, šedé, hnědé). Bazi výkopu tvoří žlutý a namodralý jíl s úlomky vápence a pískovce.

Osteologické nálezy byly hohaté především v pruhu A, kde byly vázány na jednotlivé vrstvy uhlikatých čoček. Nejrozměrnější byla tibia a část pánve mamuta, provázená celou akumulací menších kostí, zejména lebek (sob, lev, vlk). Dále větší kamenné předměty (destička), žarem puklý valoun křemene uvnitř uhlikaté čočky, dva úlomky barvíva a barevný prach, částečně pokrývající i povrch kostí (lebka soba). Ve žitpané industrii převažují drobné úštěpy a třísky, z retušovaných nástrojů pouze mikročepelka s otupeným bokem a retušovaná čepel. Uhelná dříví náleží podle určení E. Opravila borovici (cf. *Pinus* sp.).

Sonda 1999-B (3 x 3 m a 3 x 1,5 m). V této sondě ležely reliktu uhlikatých antropogenních vrstev na jílovitém podloží těsně pod ornici, v hloubce 30-40 cm. V hlavní sondě (pásky A-C) tuto situaci jen místy překrývala tenká (cca 15 cm) vrstvička spraše, ale proti svahu (pás E) nabývala na mocnosti, takže byly patrné i rzivé polohy; podložní uhlikaté vrstvy se zde dostaly do hloubky 40-60 cm. Předpokládáme tedy, že v hlavní ploše

sondy (A-C) byla podstatná část archeologického a osteologického materiálu stržena orbou. Na bazi se dochovaly pouze deformované obrysy ohnišť, kostí, úlomek barviva a zcela ojedinělé artefakty. Místy bylo možné pozorovat, že bazální antropogenní polohy s uhlíky jsou přetaženy (a chráněny) jazyky pevného jílovitého materiálu z podloží, spolu s ostrohrannými úlomky vápence a pískovce. Směr těchto jazyků opět odpovídá klesání svahu. V pásu E je přechod mezi spraší a podloží postupný a odpovídá jemně zvrstvené soliflukční poloze s hnědými, žlutými, šedými a rzivými pruhy, s uhlíky a vápnitým štěrčikem. Artefakty ani kosti v pásu E nebyly. - Právě takovými situacím, dnes v podstatě zničeným, lze připisovat podstatnou část našich povrchových sběrů.

Obr. 3. Dolní Věstonice IIa. Studenti antropologie PŘF MU při výzkumu sondy C. Anthropology students, Masaryk University, excavating trench C.

Sonda 1999-C (3 x 5 m, obr. 3). V tomto prostoru leželo původní jílovité podloží opět těsně pod ornici (30-40 cm) a antropogenní polohy byly silně deformovány. Nadto zasáhl většinu této plochy obrys staršího výkopu, který sem pokračuje ze sondy A, ale jeho obrys se jeví (zřejmě vzhledem k malé hloubce) jako velmi nepravidelný. Nicméně rozměry výkopu (asi 8 m) souhlasí s lit. údaji pro sondu E. Danii. Většina osteologického i archeologického materiálu pochází z výplně této sondy a je přemístěná. Převažují úštěpy, čepele, mikročepele, úlomky a třísky, dále 4 úlomky přepáleného valounu křemene a úlomky vápence.

Mezi retušovanými artefakty se objevily opět pouze mikročepele s otupeným bokem a retušované čepele.

Sonda 1999-D (1 x 2 m). Pomocí vrtu bylo lokalizováno intaktní ohniště s bohatými nálezy artefaktů i fauny. Leželo v celkové hloubce 40-80 cm, překryto ornici (30 cm) a 10-50 cm spraše. Směrem proti svahu totiž ohništěm procházejí zlomové linie a vrstva rychle klesá pod spraš. Ohniště bylo prostorově zřetelně vymezené, jeho šířka dosahovala 70-80 cm, délka nebyla v plném rozsahu prozkoumána. Obsahovalo osteologický materiál, ucelený soubor štípaných artefaktů, úlomky červeného barviva, barvivový prach a dvě schránky třetíhonních měkkýšů. Tato situace (rozměry ohniště, lokalizace na zlomové linii, koncentrace předmětů uvnitř jeho plochy) je analogická sondě 1997, nálezy jsou poněkud bohatší. Opět převažují úštěpy, čepele, mikročepele a třísky, mezi retušovanými pak mikročepele s otupeným bokem a rydlo.

Kvantum kamenné industrie spolu s bohatou faunou ukazuje, že podstatné úseky kulturních vrstev byly při orbě porušeny a zničeny. Dvě zlomené čepele se P. Škrdlovi podařilo složit ze 4 fragmentů, takže orba zřejmě příliš nedeformovala původní prostorové vazby. Mimo to se objevily 2 schránky terciálních měkkýšů a drobné úlomky barviva. Vyorané uhlíky nebyly sbírány.

Industrie z výzkumu 1999 je výrobně převážně z pazourku, většinou patinovaného; radiolarit dosahuje celkem 4,4%, spongolit 1,6%, jiné rohovce 2,2%, vápenc 2,2% a křemen 5,5%. Rovněž ve sběrech převládá pazourek, ale podíl jiných surovin je oproti sondám nižší, neboť pouze radiolarit dosáhl 2,5%, zatímco ostatní suroviny (křemen, vápenc, pískovec, spongolit) nepřesáhly hodnotu 1%. Srovnáme-li její typologickou strukturu statisticky s jinými soubory věstonicko-pavlovské sídlní aglomerace, jeví se jako standardní soubor pavlovienu, aniž by výrazně inklinoval k některé z jeho facií.

Datování lokality:

GrA-15132	Sonda A, vz. 1	26.190 ±	³⁹⁰ / ₃₇₀	BP
GrA-15134	Sonda A, vz. 2	25.870 ±	³⁷⁰ / ₃₆₀	BP
GrA-15147	Sonda D	25.890 ±	³⁷⁰ / ₃₆₀	BP

Vzorky odebrané ze dvou poloh v souvrství kumulace kostí v sondě A naznačují, že se tato kumulace utvářela dlouhodobě. Ohniště v sondě D časově odpovídá svrchní části kumulace kostí.

Nadále trvá nutnost sledovat lokalitu a eventuální další poškození po každé orbě.

Jiří Svoboda, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Fišáková, M. v tisku: Vyhodnocení nálezů fauny na lokalitách Dolní Věstonice II, IIa, III. Památky archeologické.

Klíma, B., Kukla, J., Ložek, V., de Vries H. 1962: Stratigraphie des Pleistozäns und Alter des paläolithischen Rastplatzes in der Ziegelei von Dolní Věstonice (Unter-Wisternitz). Anthropozoikum, 11, 93–145.

Knor, A., Ložek, V. - Pelíšek, J., Žebera, K. 1953: Dolní Věstonice. Výzkum tábořiště lovců mamutů v letech 1945-1947. Praha.

Opravil, E. 1999: Zpráva o určení paleobotanického materiálu, rkp.

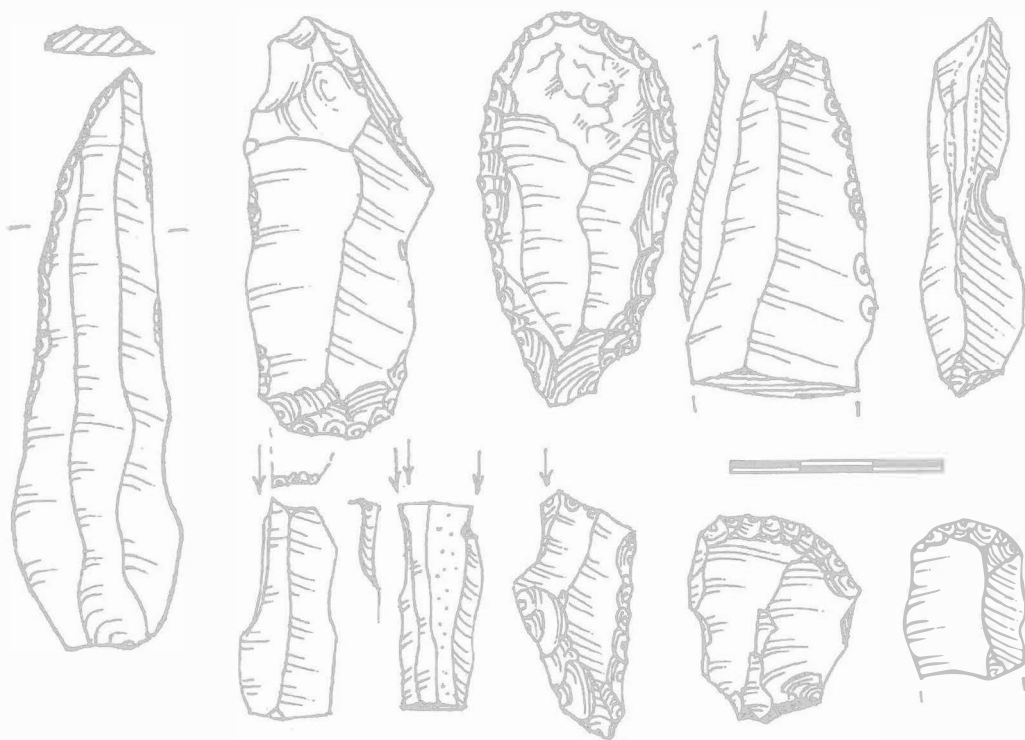
Svoboda, J. v tisku: K analýze velkých loveckých sídlišť: Prostorová struktura a chronologie

lokality Dolní Věstonice II - IIa. Památky archeologické.

Šajnerová, A. v tisku: Trasologická analýza štípané industrie z Dolních Věstonic IIa (výzkum 1999). Památky archeologické.

Summary:

The uppermost part of the large hunter's settlement Dolní Věstonice II - the site DV IIa is repeatedly being disturbed by ploughing. Therefore, this paper reports in more detail on the rescue fieldwork realised in this area in 1999. Additional analyses were made on fauna by M. Fišáková and on use-wear analysis by A. Šajnerová. Compared to complex sites such as DV I and Pavlov II, DV IIa is considered as result of rather short-term occupations and more specialized activities.

Obr. 1. Kyjov-Boršov. Kamenná industrie - Lithic industry.

KYJOV (k. ú. Boršov u Kyjova, okr. Hodonín)
Bývalá cihelna S od obce. Gravettien.
Dokumentace artefaktů.

Lokalita leží v údolí potoka Kyjovky v n.v. asi 205 m. Jde o bývalou cihelnu, která v současné

době slouží jako skladovací objekt; původní profily jsou svahovány a zatravněny.

Soubor štípané industrie, uložený dnes v M Kyjov (obr. 1), je vyroben z bílé patinované pazourku, ojediněle přepáleného pazourku a rohovce (1 artefakt typ Stránská skála?).